

νὰ ἡκροῶντο περίξ, καὶ τῷ βασιλεῖ
νὰ φλυαρήσουν εἶτα.

ΗΓΕΜ. Ὅντως εἶπ' αὐτό;

ΑΚΟΛ. Ὁ ἄναξ μ' εἶπεν, ἔχει ἀκατάσχετον
καὶ μέγα διαφέρον, τὴν ἐπιστολὴν
νὰ μάθῃ, τίς ὁ γράψας.

ΗΓΕΜ. Ἦκουσας καλῶς;

Ὁ ἄναξ; εἶπ' ὁ ἄναξ;

ΑΚΟΛ. Ναί! Τὸ μυστικόν

ὡς κινδυνῶδες λίαν μοὶ παρέστησε,
καὶ μείπε νὰ προσέχω εἰς τὰς λέξεις μου
καὶ εἰς τὰ νεύματά μου, μὴ ὁ βασιλεὺς
συλλάβῃ ὑποψίας.

ΗΓΕΜ. (Μετά τινα σκέψιν, ἀποροῦσα) Πᾶν συμπίπτει, πᾶν.

— Ἀδύνατον γενέσθαι ἄλλως—καὶ τὸ πᾶν
νὰ μάθῃ πρέπει.— Ὅμως ἀκατάληπτον!

Τίς ἄρα πάντα ἀπεκάλυψεν αὐτῷ;—

Τίς; ἐρωτῶ ἀκόμη;— Τίς τόσον ὀξὺ
βαθὺ τὸ βλέμμα ἔχει ὡς ἱέρακος
τίς ἄλλος ἢ ὁ ἔρως; ἀλλὰ λέγε μοι,
ἐξακολουθεῖ, καὶ ἀφοῦ ἀνέγνωσε
τὸ γράμμα—

ΑΚΟΛ. Μ' εἶπε, πῶς τὸ γράμμ' αὐτό,

εὐδαιμονίαν περιέχει, ἣν αὐτὸς
ὀφείλει νὰ φοβῇται, ἣν οὐδέποτε
οὐδὲ κατ' ὄναρ ἐφαντάσθη. Ἀτυχῶς
ὁ Δούξ εἰσῆλθε τότε εἰς τὴν αἵθουσαν
καὶ ἠναγκάσθη.

ΗΓΕΜ. (Μετά πείσματος) Τί λοιπόν αὐτὸς ὁ Δούξ

ἔχει ἐνταῦθα νὰ ἀναμιγνύηται;
Ἀλλὰ ποῦ εἶναι; διατὶ ἀργεῖ; πρὸς τί
ἀκόμη δὲν ἐφάνη; Βλέπεις, τί κακῶς
σεῖχουν πληροφορήσει; Πόσον εὐτυχὴς
θὰ ἦτο ἡδὴ κατὰ τὸν καιρὸν, καθ' ὃν
σύ διηγείσαι, ὅτι οὗτος νὰ γενῇ
ἐπὶ θεί!

ΑΚΟΛ. Πλὴν φοβοῦμαι μὴ ὁ Δούξ—

ΗΓΕΜ. Ὁ Δούξ

καὶ πάλιν; πλὴν τί θέλει τώρα; Ποία τις
ὑπάρχει σχέσις μεταξὺ τοῦ ἰσχυροῦ
καὶ ἀνδρείου τούτου καὶ τῆς σιγηλῆς
ἐμοῦ εὐδαιμονίας; Δὲν ἡδύνατο
νὰ τὸν ἀφήσῃ ἄρα; ὦ, ὁ πρίγκηψ σου
τὸ ἔρωτα τοσοῦτον ἐννοεῖ κακῶς
ὡς τὴν καρδίαν φαίνεται τῶν γυναικῶν.
Καὶ ἀγνοεῖ, τί εἶναι αἱ στιγμαί— Σιγὴ,
σιγὴ! ἀκούω βῆμα! Ἐξελθε εὐθύς!
Εἶναι ὁ πρίγκηψ. (Ὁ Ἀκόλουθος σπουδῇ ἐξέρχεται)

Ποῦ ἔχω τὴν βάρβιτον;

Πρέπει νὰ μὲ ἐκπλήξῃ—Καὶ τὸ ἔσμα μου
ἄς δώσῃ τὸ σημεῖον εἰς αὐτόν.

(Ἔπεται συνέχεια)

ΔΥΩ ΕΠΕΙΣΟΔΙΑ

ΤΟΥ "ΘΕΙΟΥ ΠΟΙΗΜΑΤΟΣ," ΤΟΥ ΔΑΝΤΟΥ

ΥΠΟ

Δ. ΠΕΤΡΙΤΣΟΠΟΥΛΟΥ

Διδ. τὰ νομικά.

Ὡς ἡ ἐπιγραφὴ ἐμφαίνει, ὑποκείμενον τῆς βραχείας ταύτης διατριβῆς οὐκ ἔστι τὸ ὅλον ἀθάνατον ἔργον τοῦ ὑπερόχου ποιητοῦ τῆς Ἰταλίας καὶ τῆς ἰταλικῆς διαλέκτου δημιουργοῦ, μέγα, ὄντως, καὶ ἄφθαρτον μνημεῖον τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος, περιλαμβάνον τὸν τε ὑλικὸν καὶ τὸν πνευματικὸν κόσμον καὶ πᾶσαν τὴν ἐπιστήμην τοῦ αἰῶνος καθ' ὃν ἀνηγέρθη ὑπὸ ἀληθοῦς Τιτᾶνος τῆς ποιήσεως. Ἐπιχειροῦμεν μόνον, ὁδηγὸν παραλαβόντες βαθύνουν καὶ σοφώτατον κριτικόν, νὰ μελετήσωμεν καὶ εἰς τὴν καλαισθησίαν τοῦ φιλομούσου ἀναγνώστου ἐπιδείξωμεν δύο ἐκ τῶν τοῦ «Θείου Ποιήματος» ἐπεισοδίων ὧν τὸ μὲν ἐστὶν ὁμολογουμένως τὸ ἀπάντων ἡδιστον καὶ παθητικώτατον, τὸ δὲ ἐξόχως φρικῶδες. Ἐν τῷ πρώτῳ ὁ ἀθάνατος ἐραστὴς τῆς Βεατρίκης ἀφηγεῖται τὸν ἀτυχῇ καὶ ὀλέθριον ἔρωτα τῆς Φραγκίσκης τοῦ Ἀριμίνου καὶ τοῦ Παύλου Μαλατέστα· ἐν τῷ δευτέρῳ ὁ ἐκ Φλωρεντίας ποιητής, ὑπέρτερος πρὸς στιγμὴν ἀναδεικνύμενος αὐτοῦ τοῦ Ὀμήρου, τοῦ Οὐίγγιλίου καὶ τοῦ Σεκσπέρου, εἰκονίζει διὰ δαιμονίου χρωστήρος τὴν φρικοποιὸν βάσανον καὶ τὸν θάνατον τοῦ κόμητος Οὐγολίνου.

Ὅτε ὁ Δάντης ἐχάραττε τοὺς ἀθανάτους στίχους περὶ τῆς Φραγκίσκης, ἡ ἱστορία τῆς δυστήνου γυναικὸς ἦν πρόσφατος. Μία ἐκ τῶν μᾶλλον ἐπαγωγῶν καλλονῶν τῆς Ἰταλίας, ἦν αὕτη θυγάτηρ τοῦ κυριάρχου τῆς Ῥαβέννης. Ὁ πατὴρ αὐτῆς, Γουῆδος ἐκ Πολεντίας, τὴν εἶχε βιάσῃ νὰ νυμφευθῇ τὸν Λαντσιοττον, πρωτότοκον υἱὸν τοῦ τυράννου Ἀριμίνου Μαλατέστα. Ὁ Λαντσιοττος, ἀπόκληρος τῆς φύσεως, ἦν δυσειδὴς κατὰ βαθμὸν ἐμποιοῦντα ἀποστροφὴν, δύσμορφος, χλωδός, φιλάργυρος καὶ θηριώδης. Ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ, Παῦλος Μαλατέστας, ἦν διὰ τῆς νεότητος αὐτοῦ, τοῦ κάλλους καὶ τοῦ ἠθικοῦ χαρακτῆρος, ἀντίθεσις ἢ μᾶλλον ἐπικίνδυνος τῇ ἄκρως εὐαισθητῇ καρδίᾳ τῆς δυστυχοῦς Φραγκίσκης. Ὡκτερεν οὗτος τὴν νύμφην αὐτοῦ, ἡγάπησεν αὐτὴν καὶ ἀντηγαπήθη παρ' αὐτῆς. Καταφωραθέντας ὑπὸ τοῦ ὑπόπτου συζύγου, ὁ Λαντσιοττος διεπέρασε δι' ἐνὸς ξιφισμοῦ τοὺς δύο ἐραστάς. Τὸ δράμα τοῦτο ἐγένετο διαβόητον ἐν Ἰταλίᾳ, ἣν ἐνέπλησεν

οίκτου και δακρύων, ὁ δὲ Δάντης δὲν ἦτο δυνατόν νὰ μὴ ἀνεύρη ἐν τῷ ἄλλῳ κόσμῳ ἐκείνους ὧν ἡ θλιβερά τύχη τὸν εἶχεν ἐν τούτῳ τόσον ἰσχυρῶς συγκίνησεν.

Ἐν τῷ ἐπεισοδίῳ τῆς Φραγκίσκης ὁ Δάντης, ὅστις ἠράσθη τῆς Βεατρίκης Πορτινάρη τὸν ἔρωτα ἐκείνον ὅστις ἀνυψοῖ τὸ πνεῦμα εἰς ἀρετὴν καὶ ποίησιν, φλέγει δὲ μόνον τὰς εὐγενεῖς καὶ μεγάλας ψυχάς, ἔρωτα εἰς ὃν οἱ ἐν τῷ βορβόρῳ τῆς ὕλης βεδυθισμένοι θνητοὶ ἀδυνατοῦσι νὰ πιστεύσωσιν, ὁ Δάντης, λέγομεν, ἀναμνησκόμενος τοῦ ἔρωτος αὐτοῦ τούτου, καὶ ἀναγνωρίζων ὅτι ὁ ἀποχωρισμὸς εἶναι ἡ ἀληθὴς κόλασις τῶν ἐρώτων, συγκινεῖται καὶ συμπαθεῖ ἐπὶ τῇ θέᾳ τῶν σκιῶν τῆς Φραγκίσκης καὶ τοῦ Παύλου, τῶν ὁποίων τὸ πῦρ τοῦ ἔρωτος ἐφθειρε τὰς τε αἰσθήσεις καὶ τὰς ψυχάς. Ἀναμνησκείται ὅτι καὶ αὐτὸς ἠγάπησεν, ἴσως ἔτι ἀγαπᾷ, καὶ περιγράψας πρῶτον, διὰ στίχων φρικίωντων, τὴν παγερὰν καταιγίδα, ἥτις πλήττει αἰωνίως καὶ συμπαράφει τὰς σκιάς ἐκείνας ἐν πολυταράχῳ ὠκεανῷ πάγων, λέγει πρὸς τὸν ἑαυτοῦ ὁδηγὸν Οὐῆργίλιον, «ὦ ποιητά! ἐπεθύμουν ἐκ περιεργείας ν' ἀποτείνω τὸν λόγον πρὸς τὰς δύο ἐκείνας ψυχάς αἵτινες φαίνονται ἀχώριστοι καὶ τοσοῦτον κούφως ὑπέικουσιν εἰς τὴν πνοὴν τοῦ αὐτοῦ ἀνέμου ὅστις τὰς παραφέρει ἀνὰ μέσον τῶν ἐκτάσεων!» Ὁ δὲ ποιητὴς τῷ ἀποκρίνεται·

«Παραφύλαξον τὴν στιγμὴν καθ' ἣν θέλousι διέλθῃ ἐγγύτατα σοῦ, καὶ τότε παρακάλεσον αὐτάς ἐν ὀνόματι τοῦ ἔρωτος ὅστις τὰς παραφέρει ἐν συνηνωμέναις πρὸς ἀλλήλας, αὐταὶ δὲ δὲν θέλousιν ἀντίσχι πρὸς τοιαύτην κλῆσιν καὶ θέλousι ἔλθῃ πρὸς σέ!»

»Καὶ ἅμα ὡς ὁ ἐλαύνων αὐτάς ἄνεμος τὰς ἤγαγεν ἐγγὺς ἐμοῦ, ἀνεφώνησα· «ᾧ τεθλιμμένοι ψυχαί! ἔλθετε νὰ λαλήσητε πρὸς ἡμᾶς, ἐὰν τὸ ἐπιτρέπη ὑμῖν ὁ ὑπέρτατος κύριος τοῦ ἐνδικαιτήματος τούτου!»

»Καθ' ὃν τρόπον δύο περιστεραί, ἐλκόμεναι ὑπὸ τοῦ πύου, διασχίζουσι τὸν ἀέρα τὸν φέροντα τὴν πτῆσιν αὐτῶν, καὶ ἔρχονται, δι' ἀναπεπταμένων καὶ ἀκίνητουσῶν πετερίγων, ἵνα συγκαταλύσωσιν ἐν τῇ ἡδέειᾳ φωλεᾷ τοῦ ἔρωτός των, οὕτως αἱ δύο ἐκεῖναι ψυχαὶ ἐξώρμησαν ἀπὸ τοῦ ὁμίλου τῶν γυναικῶν τῶν κολαζομένων διότι ἠγάπησαν ὑπερβαλλόντως, καὶ ἔπτησαν πρὸς ἐμὲ ἀνὰ μέσον τῆς βασάνου· τοσαύτην διέγνωσαν συμπάθειαν καὶ στοργὴν πρὸς αὐτάς ἐν τῷ τόνῳ τῆς κραυγῆς, ἣν ἐξέπεμψα καλῶν αὐτάς!»

«ᾧ συμπαθὴς καὶ φιλόστοργος ὕπαρξις!» μοὶ εἶπον αὐταί, ἡ διασχίζουσα οὕτω τὸν θεοκατάρατον τοῦτον ἀέρα ὅπως ἔλθῃς νὰ μᾶς ἐπισκεφθῇς ἐν τῇ βασάνῳ ἡμῶν, ἡμᾶς αἵτινες ἐβάψαμεν τὸν κόσμον ἐν ᾧ σὺ ζῆς, διὰ τοῦ ἡμετέρου αἵματος.

»Ἐὰν ἐπετρέπετο εἰς ἡμᾶς νὰ παρακαλέσωμεν ὑπὲρ ἄλλου τὸν βασιλέα τοῦ σύμπαντος, τὸν ταλαιπωροῦντα καὶ κολάζοντα ἡμᾶς, θὰ τὸν ἠτοῦμεν νὰ σὲ ἐμπλήσῃ ἐκ τῆς ἰδίας αὐτοῦ γαλήνης, σὲ τὸν αἰσθανόμενον τοσοῦτον φιλόστοργον οἶκτον πρὸς τὰ ἀνήκεστα ἡμῶν δεινά!

»Ὁ φαίνεσαι ποθῶν ν' ἀκούσῃς ἐσμέν πρόθυμοι νὰ σοι εἰ-

πωμεν, ἐν ᾧ ὁ ἄνεμος οὗτος, πρὸς στιγμὴν ἀκίνητος, σιγᾷ, ὡς νῦν, περὶ ἡμᾶς.

«Ἡ γῆ ἐν ἣ εἶδον τὸ φῶς», εἶπε τότε ἡ Φραγκίσκη, «ἐκτείνεται ἐπὶ τὴν παράλιον κλιτὺν ἐνθα ὁ Ἡριδανός, καταπεπονημένος ἐκ τοῦ πατάγου τῶν ὑπ' αὐτοῦ κατακυλινδουμένων ὑδάτων, ἀφανίζεται ἐν τῇ θαλάσῃ ὅπως ἐκεῖ τέλος ἀναπαυθῇ.

»Ὁ ἔρως, ὅστις ταχέως ἀναπτύσσεται ἐν καρδίᾳ εὐπαθεῖ καὶ φιλοστόργῳ, ἀνέφλεξε τὴν καρδίαν τούτου πρὸς τὸ φαρτὸν περίβλημα ὃ ἔφερον τότε, καὶ τὸ ὁποῖον μὲ ἀφηρπάγη διὰ θανάτου οὐ τὸ φρικῶδες ἔτι καὶ νῦν παροργίζει τὴν ἐμὴν μνήμην.

»Αὐτὸς οὗτος ὁ ἔρως, ὁ εἰς οὐδὲν ὃν ἀγαπώμενον ἐπιτρέπων νὰ μὴ ἀνταγαπᾷ ἐπίσης, μὲ εἴλκυσε πρὸς τοῦτον διὰ θελήτρου τοσοῦτον ἀκατανικήτου ὥστε, ὡς βλέπεις, δὲν μὲ ἀφίνει ν' ἀποχωρισθῶ αὐτοῦ, οὐδὲ ἐν ταῖς βασάνοις ταύταις.

»Ὁ ἔρως οὗτος ἤγαγεν ἡμᾶς εἰς κοινὸν θάνατον. Ἡ κατοικία τοῦ Κάιν, πρώτου ἀδελφοκτόνου, ἀναμένει ἐνταῦθα ἐκείνον ὅστις ἀφῆρσεν ἀμφοτέρους ἡμᾶς διὰ τῆς αὐτῆς πληγῆς τὴν ζώην».

«Τοιοῦτοι ὑπῆρξαν οἱ λόγοι οἵτινες ἠκούσθησαν παρ' ἡμῶν.

«Ἐπὶ τῇ φωνῇ τῶν τετρωμένων τούτων ψυχῶν, κατένευσα τὴν κεφαλὴν ἐξ οἴκου καὶ ἐτήρησα τὸ πρόσωπον κεκλιμένον ἐπὶ τὴν γῆν ἄχρις οὐ ὁ ὁδηγός μου μοὶ εἶπε· «Τί διαλογίζεσαι;

»Ὅτε ἠδυνήθην ν' ἀνακτῆσω τὸν λόγον, «Φεῦ!» τῷ ἀπήντησα, «πόσοι ἠδεῖς βεμβασμοί, πόσοι πόθοι φλογεροὶ περιήγαγον τὰς δύο ταύτας ψυχὰς πρὸς τὸ ὁδυνηρὸν βῆμα!

»Ἐἵτα ἐστράφην πρὸς αὐτάς καὶ εἶπον, ἀρχόμενος τοῦ λόγου οὕτως· «ᾧ Φραγκίσκη! ἡ εἰκὼν τῶν δεινῶν, ἅτινα εἰσὶν ἡ αἰτία τῶν δακρύων σου, πληροὶ τὴν καρδίαν μου μελαγχολίας καὶ οἴκτου πρὸς σέ.

»Ἀλλὰ, εἰπέ μοι, ἐν καιρῷ τῶν ἡδέων στεναγμῶν σου, ἐν τίνι ὁ ἔρως ἐπέτρεψεν εἰς ὑμᾶς νὰ διῆδῃτε ὅτι ἀντηγαπᾶσθε; Πῶς ἠνάγκασεν ὑμᾶς νὰ ὁμολογήσητε πρὸς ἀλλήλους τὸ ἔτι ἀμφίβολον μυστήριον τῶν ὑμετέρων πόθων;»

«Αὕτη δ' ὑπολαβοῦσα εἶπε πρὸς ἐμὲ, ἀναστενάζουσα·

«Δὲν ὑπάρχει μείζων ὁδὸν τῆς ψυχῆς ἢ ἡ ἐν ἡμέραις ἀπογνώσεως ἀνάμνησις τῆς παρελθούσης εὐδαιμονίας. Ὁ διδάσκαλός σου, ὅστις πάρεστι μετὰ σοῦ ἐνταῦθα, καλῶς γινώσκει τοῦτο!

. Nessun maggior dolore,
che ricordarsi del tempo felice
nella miseria;

Ἄλλ' ἐπειδὴ σὺ ποθεῖς τόσον διακαῶς νὰ καταμάθῃς μέχρι τῆς πρώτης αὐτοῦ ἀρχῆς τὸν ἔρωτα τὸν καταστρέψαντα ἡμᾶς, θέλω λαλήσει ὡς ὁ λαλῶν ἅμα καὶ κλαίων.

»Ἀνεγινώσκομεν ὁμοῦ ἡμέραν τινὰ πρὸς τέρψιν πῶς ὁ ἔρως συνέσχε τὴν καρδίαν τοῦ Λανσιλλότου. Ἡμεῖθ μόνοι καὶ οὐδὲ ὅλως ἐδυσπιστοῦμεν πρὸς ἡμᾶς αὐτούς.

«Ἐν πολλαῖς σελίσιν ἡ ἀνάγνωσις ἐκείνη ἐπεσκότισε τὸ φῶς ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς ἡμῶν καὶ ὥχρανε διὰ φρικιάσεως τὸ πρόσωπον ἡμῶν· ἀλλὰ μία μόνη εἰκὼν κατενίκησεν ἡμᾶς καὶ ἀπώλεσεν.

»Ὅτε ἀνέγνωμεν ὅτι τὸ ἐπὶ τῶν χειλέων τῆς ἐρωμένης ὑπαυγάζον μειδιάμα ὑφῆρπασεν ὁ περιπαθέστατος τῶν ἐραστῶν, τότε δὴ ἐκεῖνος, ὅστις οὐδέποτε ἐν τῇ αἰωνιότητι ἀποχωρισθήσεται ἀπ' ἐμοῦ, περίτρομος ἐνετύπωσεν ἐπὶ τοῦ στόματός μου ἀσπασμόν. Τὸ βιβλίον καὶ ὁ γράψας αὐτὸ συγγραφεὺς ἐγένοντο οἱ μόνον αἵτιοι τοῦ πταίσματος ἡμῶν. Κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν δὲν ἀνέγνωμεν πλέον ἐν αὐτῷ.

Ἐν ᾧ ἡ ἐτέρα τῶν ψυχῶν ἐκείνων οὕτως ἐλάλει, ἡ ἐτέρα ἐκλαίει καὶ ὠλόλυζε τοιοῦτοτρόπως ὥστε ἐγὼ ἐλιποθύμησα ἐξ οἴκου, ὥσπερ ἀπέθνησκον, καὶ ἔπεσα χαμαὶ ὡς πτώμα νεκρὸν καταπίπτει! »

E caddi, come corpo morto cade.

»Ἐν τῇ πυρίνῃ στροφῇ τῆς Σαπφοῦς οὐδὲν εὔρηται φλογερώτερον ἢ οἱ δύο οὗτοι ἐρασταὶ μόνον μετὰ τοῦ συνενόχου βιβλίου τοῦ διερμηνεύοντος τὴν σιωπὴν αὐτῶν, ἢ ὁ ἀκούσιος ἐκεῖνος ἀσπασμὸς ὅστις τοὺς ἀποπλανᾷ, ἢ, τέλος, ἡ βάσανος αὕτη ἡ μετραπείσα εἰς πικρὰν μακαριότητα διὰ τῆς ἀναμνήσεως τοῦ χωρισμοῦ αὐτῶν ἐπὶ τῆς γῆς καὶ διὰ τοῦ συναισθήματος τοῦ ἀδιαζεύκτου αὐτῶν ἐν τῇ ποιῇ. Ἐὰν ὁ Δάντης εἶχε πολλὰς σελίδας ὁμοίας πρὸς τὴν τῆς Φραγκίσκης, θὰ ὑπερέβαλλε πάντως τὸν διδάσκαλον αὐτοῦ Οὐέρνιλιον καὶ τὸν συμπατριώτην του Πιτράρχην. Ἐν τῇ φιλοστοργῇ αὐτοῦ περιεργία περὶ τὰ ἀπόρητα τοῦ ἔρωτος τούτου καθορᾷ τις πόσον εἶχεν αὐτὸς οὗτος ἐρασθῇ τῆς Βεατρίκης καὶ ὅποσον ἔτι ἡγάπα τὸ ἵνδαλμα τοῦτο πέραν τοῦ τάφου. Ὀλίγαι σελίδες ποιήσεως ἐφικνύονται τοῦ αἰθερίου ὕψους καὶ τοῦ μεγαλουργοῦ κάλλους τῶν ὀλίγων τούτων στίχων. Ἡ εἰκὼν εἶναι σμικρά, μέτριος ὁ χρωματισμὸς τῆς γραφῆς καὶ ἡ ἐντύπωσις αἰθρίας. Ἀλλὰ, διατὶ ἡ παράστασις αὕτη εἶναι τοσοῦτον καλὴ;

Διότι ἡ συγκίνησις, διὰ παντὸς ὅ,τι συνίστησι τὸ καλὸν ἐν τῇ ἐκφράσει, ἐστὶν ἐν αὐτῇ πλήρης καὶ ὡς εἰπεῖν ἄπειρος· ἡ νεότης, ἡ καλλονή, ἡ ἀφελὴς ἀθωότης δύο ἐραστῶν οὔτινες οὐδὲ πρὸς ἑαυτοὺς δυσπιστοῦσιν, οὐδὲ πρὸς τοὺς ἄλλους· τὰ δύο αὐτῶν μέτωπα κεκλιμένα ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ βιβλίου, τὸ ὁποῖον, οἷόν τι κάτοπτρον μόλις ἀμαυρούμενον ὑπὸ τῆς συγκεχυμένης αὐτῶν πνοῆς, παρίστησι καὶ ἀποκαλύπτει αὐτοῖς αἴφνης τὴν ἰδίαν αὐτῶν εἰκόνα, καὶ τοὺς ἐξωθεῖ, διὰ τῆς ὀλεθρίας ἀντανανκλάσεως τοῦ βιβλίου ἐπὶ τὴν καρδίαν αὐτῶν καὶ ἀπὸ καρδίας εἰς καρδίαν, πρὸς τὴν αὐτὴν παραφροσύνην καὶ πρὸς τὸ αὐτὸ τοὺς ἐκτρέπει σφάλμα.

Ὁ τύραννος ὅστις τοὺς κατασκοπεύει ἐν ἀγνοίᾳ αὐτῶν, καὶ, διαπερῶν ἅμα αὐτοὺς διὰ τοῦ αὐτοῦ ξίφους, συγγέει ἐν ἐνὶ καὶ τῷ αὐτῷ ρείθρῳ τὸ αἷμα αὐτῶν ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ἐν ἐνὶ καὶ τῷ αὐτῷ στεναγμῷ τὴν πρώτην καὶ ὑστάτην ἐρωτικὴν πνοὴν τῶν.

Ὁ οὐρανός . . . ὅστις τιμωρεῖ αὐτοὺς ἐν ἄλλῳ κόσμῳ μετ' αὐστηρότητος ἡθοιοῦ, ἀλλὰ καὶ μετὰ τινος ὑπολείμματος θεοῦ ἐλέου, ἅτε παρέχων αὐτοῖς, τοῦλάχιστον, ἐν αὐτῷ τῷ δεινῷ ἐξίλασμῳ αὐτῶν, τὴν αἰδίων παρηγορίαν τῆς ἐν τῇ ὁδῷ ἐνώσεώς των, ὡς ἠνωμένοι ὑπῆρξαν ἐν τῷ ἁμαρτήματι.

Ὁ οἶκος τοῦ βαθέως συγκεκινημένου ποιητοῦ ὅστις ἐρωτᾷ αὐτοὺς καὶ τοὺς ζηλοῖ (τοῦθ' ὅπερ δῆλον ποιοῦσιν οἱ λόγοι του), καίπερ οἰκτεῖρων.

Ὁ πρωταίτιος, ὁ ἐράστης, ὅστις σιωπᾷ, ὅστις ὠλόλυξε ὑπ' αἰσχύνης καὶ ἄλγους διότι ἐπήγαγε τὸν θάνατον καὶ τὴν καταδίκην ἐκείνης ἣν κατέστρεψε δι' ὑπερβαλλούσης ἀγάπης· ἡ γυνὴ ἣτις ἀποκρίνεται καὶ διηγεῖται μόνη αὐτὴ ἀντὶ ἀμφοτέρων, ἀναλαμβάνουσα τὴν ὅλην εὐθύνην, διὰ τῆς ὑπεροχῆς ἐκείνης ἀγάπης καὶ ἀφοσιώσεως ἣτις συνίστησι τὸν ἡρωισμόν τῆς γυναικὸς ἐν τῷ πάθει.

Αὕτη αὕτη ἡ ἀφήγησις, ἀπλὴ οὔσα, βραχεῖα, ἀφελὴς ὡς ἡ ἐξομολόγησις δύο παιδίων.

Ἡ κραυγὴ ἐκδικήσεως ἣτις τέλος ἐκρήγνυται ἐκ τῆς καρδίας γυναικὸς ἐρώσεως κατὰ τοῦ Καὶν ἐκείνου τοῦ πλήξαντος ἐν ταῖς ἀγκάλαις τῆς ὅν αὕτη ἀγαπᾷ.

Ἡ φιλόστοργος ἀβρότης αἰσθήματος μεθ' ἧς ἡ Φραγκίσκη ἀπέχει τοῦ ἐκφωνῆσαι τὸ ὄνομα τοῦ ἐραστοῦ τῆς ὑπὸ φόβου μὴ καταισχύνη αὐτὸν ἐνώπιον τῶν δύο ξένων, ἢ μὴ ἐκραγῇ ὠλόλυζουσα ἡ καρδία αὐτῆς προφερούσης τὸ ὑπεράγαν προσφιλὲς τοῦτο ὄνομα, καὶ λέγει πάντοτε αὐτὸς, οὗτος, ἐκεῖνος ἀπὸ τοῦ ὁποῖου οὐδέποτε ἡ ψυχὴ μου ἀποχωρισθήσεται.

Τέλος, ἡ φύσις αὐτῆς τῆς τιμωρίας παραφερούσης ἐν παγερῷ τυφῶνι τοὺς δύο ἐνόχους, ἀλλὰ παραφερούσης αὐτοὺς ἔτι συμπεπλεγμένους ἐν ταῖς ἀγκάλαις ἀλλήλων, ποιούντας πρὸς ἀλλήλους τὴν πικρὰν καὶ αἰωνίαν ἐξομολόγησιν τῆς αὐτῶν μετανόιας, πίνοντας τὰ ἑαυτῶν δάκρυα, ἀλλ' ἐν αὐτοῖς ἀνευρίσκοντας τελευταίαν τινὰ σταγόνα τῆς πάλαι ἐπὶ τῆς γῆς χαρᾶς αὐτῶν, κυμαίνομενος ἐν τῷ ψύχει καὶ ἐν τῇ σκοτίᾳ, ἀλλ' ἀρεσκομένους εἰσέτι νὰ λαλῶσι περὶ τοῦ παρελθόντος αὐτῶν καὶ καταλείποντας τὸν ἀναγνώστην ἐν ἀμφιβολίᾳ ἐὰν τοιοῦτός τις ᾄδῃς μὴ ἦναι ἀντάξιός τοῦ παραδείσου . . .

Τί πλέον ἐν ἀφήγησει ἔρωτος; Τὴν ποίησιν, ἥτοι τὴν διὰ τοῦ καλοῦ συγκίνησιν, μὴ δὲν παράγῃ ἐνταῦθα ὁ ποιητὴς ἐν ὀλίγοις στίχοις πληρέστερον ἢ δι' ὀλοκλήρου ποιήματος; Τῷ ὄντι, διὰ τῶν ἐξήκοντα τούτων στίχων πρὸ πάντων ἐπέζησε τὸ ποίημα. Ὁ ποιητὴς θεολόγος ἀπέθανεν, ἀλλ' ὁ ποιητὴς ἐραστὴς ἐστὶν ἀθάνατος.

Μεταβαίνομεν ἤδη εἰς τὴν μελέτην τοῦ ἐτέρου ἐπεισοδίου, δι' οὗ λήγει μὲν τὸ 32ον ἔσμα τοῦ ποιήματος, ἄρχεται δὲ τὸ 33ον. Ἔστι τοῦτο ἀφήγησις ὑπερβάλλουσα κατὰ τὸ ἐμπνέον τὴν φρικὴν ὕψος τῆς ποιήσεως πᾶσαν ἄλλην, ὑπόθεσιν δ' ἔχει τὴν βάσανον καὶ τὸν θάνατον τοῦ Οὐγγολίνου. Εἶναι ἄξιον μεταφράσεως καὶ μελέτης, οὐχὶ διὰ τὰ ἐν αὐτῷ εἰδεχθέντα καθεκαστα κολάσεως, ἀλλὰ διὰ τινὰς κραυγὰς βα-

θέως ἀνθρωπίνους ἅς ἡ βάσανος ἀποσπᾷ ἀπὸ τῶν θυμάτων. Οὐδέποτε ἡ ποίησις ἐρρήξε κραυγὰς τοιαύτας.

Μηδεὶς ἐκπλαγῆται ἐπὶ τῇ ὁμότητι τοῦ ὕφους· τοιοῦτον τὸ ὕφος τοῦ αἰῶνος τοῦ Δάντου.

»Ἐίχομεν ἤδη καταλίπη — ἀφηγεῖται ὁ ποιητὴς — τὴν σκιάν τοῦ προδότου ἐκείνου ὃς τις ἠνέφξεν εἰς τοὺς πολεμίους τὰς πύλας τῆς Φαβεντίας ἐν ᾗ ἡ πόλις ἐκοιμᾶτο, ὅτε εἶδον ἐγγὺς βόθρου ἐσκαμμένον ἐν τέλματι πάγου δύο σκιάς. Ἡ κεφαλὴ τῆς ἐτέρας ἐφαίνετο χρησιμεύουσα ὡς κάλυμμα εἰς τὴν τῆς ἐτέρας.

»Καὶ ὅπως τρώγει τις τὸν ἄρτον ὅταν πεινᾷ, οὕτως ὁ ὑπερκείμενος ἐδάκνε διὰ τῶν ὀδόντων τὴν κεφαλὴν τοῦ ὑποκειμένου, καθ' ὃ μέρος ὁ ἐγκέφαλος ἐνοῦται τῷ αὐχένι.

»Ὡ σὺ ὅστις δεικνύεις τοσοῦτον θηριώδη διάθεσιν μίσους πρὸς ἐκείνον ὃν τρώγεις οὕτως, εἰπέ μοι, διατί; ἐφώνησα πρὸς αὐτόν, προστιθεὶς «ἐὰν ἔχῃς αἰτίαν πρὸς τοῦτο, ὅταν μάθω τίνες ἐστὲ ἀμφοτέροι ὑμεῖς καὶ ὅποιον τὸ πταῖσμα αὐτοῦ, θέλω λαλήσει περὶ ὑμῶν ἐν τῷ ἄνω κόσμῳ, ἐὰν ἡ γλῶσσα δι' ἧς λαλῶ πρὸς ὑμᾶς μὴ ξηρανθῇ ὑπὸ τῆς φρίκης»

»Ὁ ἀμαρτωλὸς ἐπῆρε τὸ στόμα ἀπὸ τῆς θηριώδους βοᾶς καὶ ἀπομάσσωσεν αὐτὸ ἐν τῇ κόμῃ τῆς κεφαλῆς ἣν εἶχε περιφάγη ὀπισθεν, ἤρξατο τοῦ λόγου οὕτως·

»Σὺ θέλεις ν' ἀνανεώσω τὴν ὀδύνην καὶ τὴν ἀπόγνωσιν αἵτινες συνέχουσιν ἤδη τὴν καρδίαν μου διανοουμένου μόνον ὅπερ θέλω σοι ἀφηγηθῇ, καὶ πρὶν ἢ ἔτι λαλήσω.

. Tu vuoi ch' io rinnovelli

disperato dolor, che 'l cuor mi preme

già pur pensando, pria ch' io ne favelli

»Ἀλλ' ἐὰν οἱ λόγοι μου δύνανται νὰ ὤσι σπέρμα μέλλον νὰ καρποφορήσῃ τὴν καταισχύνην τοῦ προδότου ὃν ἐγὼ κατατρώγω, θέλεις μὲ ἴδῃ λαλοῦντα ἅμα καὶ κλαίοντα.

Ἄγνοῶ τίς σὺ εἶ καὶ πῶς ἡδυνήθης νὰ κατέλθῃς ἐνταῦθα, ἀλλ' ἐκ τοῦ τόνου τῆς φωνῆς μοὶ φαίνεται ἀληθῶς φλωρεντινός·

»Μάθε πρῶτον ὅτι ἐγὼ ὑπῆρξα ὁ κόμης Οὐγολίνος, οὗτος δὲ ἐστὶν ὁ ἀρχιεπίσκοπος Ῥογῆρος, Ἦδη θέλω σοι εἶπῃ διατί αὐτὸς εἶναι γείτων μου ἐνταῦθα.

»Τίτι τρόπῳ, διὰ τῆς δολιότητος αὐτοῦ καὶ τῆς πρὸς αὐτὸν ἐμπιστοσύνης μου καθεῖρχθην ἐγὼ καὶ εἶτα ἀπέθανον, περιττὸν νὰ σοι εἶπω.

Ἄλλ' ὅπερ παρ' οὐδενὸς βεβαίως ἔμαθες εἶναι ὅποσον φορικώδης ἐγένετο ὁ θάνατός μου. Τοῦτο θέλεις ἀκούσῃ νῦν καὶ θέλεις κρίνῃ ἐντεῦθεν ἐὰν τὸ τέρας τοῦτο ἱκανῶς μὲ ἐβασάνισε.

»Στενὸς φεγγίτης διὰ τῶν τειχῶν τῆς εἰρκτῆς, ἥτις ἐξ ἐμοῦ πύργος τῆς πείνης ἐκλήθη, καὶ ἐν ἣ καθεῖρχθησαν ἔτι τόσοι ἄλλοι μετ' ἐμέ, μοὶ εἶχε πολλάκις ἤδη διαπέμψῃ διὰ τῶν σχισμάτων του τὸ φῶς τῆς σελήνης, ὅτε ἐγὼ εἶδον ὄνειρον διασχίσαν εἰς ἐμὲ τὸν πέπλον τοῦ μέλλοντος·

Ὁ Οὐγολίνος ἀφηγεῖται ἐνταῦθα τὸ ἐνύπνιον του, ὅπερ

ἐστὶ συμβολικὸς αἰνιγμὸς τῶν ἀντιμαχομένων φατριῶν μεταξὺ Λούκας, Πίσσης καὶ Φλωρεντίας.

»Ἀφυπνισθεὶς κατὰ τὸ πρῶτον λυκαυγὲς τῆς ὑπαυγαζούσης ἡμέρας, ἤκουσα τὰ μικρά μου τέκνα, τὰ ὅποια ἦσαν μετ' ἐμοῦ ἐγκαθειργμένα, νὰ κλαίωσι κοιμώμενα καὶ νὰ με αἰτῶσιν ἄρτον.

»Πολὺ ἄσπλαγχνος εἶσαι ἐὰν μὴ λυπῆσαι ἤδη ἀναλογιζόμενος τί ἐντεῦθεν ἡ καρδία μου προησθάνετο· καὶ ἐὰν σὺ μὴ κλαίῃς διὰ τοῦτο, διὰ τί θέλεις ποτὲ κλαύσῃ;

Ben sei crudel, se tu già non ti duoli,

Pensando ciò che 'l mio cor s' annunziava

E se non piangi, di che pianger suoli?

»Ἦσαν ἤδη ἐξυπνα, προσήγγιζε δ' ἡ ὥρα καθ' ἣν συνήθως ἐκόμιζον πρὸς ἡμᾶς τὴν τροφήν· ἀλλ' ἔνεκα τῶν ὀνείρων, ἅπερ εἶχον ἰδεῖ, ἕκαστον αὐτῶν ἤρξατο ἀνησυχῶν ἐν τῇ ἀμφιβολίᾳ του.

Ἐγὼ δὲ ἤκουσα κλειομένην καὶ διὰ παντὸς σφαλιζομένην ἐν τῇ προσγειῇ ὀροφῇ τοῦ φοβεροῦ πύργου, τὴν μόνην θύραν δι' ἧς εἰσῆρχοντο εἰς αὐτόν, ἐφ' ᾗ προσεῖδον εἰς τὸ πρόσωπον τῶν δυστήνων μικρῶν μου τέκνων, ἀλλ' οὐδὲ διὰ μιᾶς λέξεως ἀπεκάλυψα τὴν ἀγωνίαν μου.

Δὲν ἐκλαυσα, τόσον ἀπελιθώθη ὑπὸ τῆς φρίκης ἡ καρδία μου· ἀλλ' ἐκλαίον αὐτά, ὁ δὲ μικρὸς μου Ἀνσελμῖνος μοὶ εἶπε «Τί ἔχεις, πάτερ μου, ὥστε νὰ μᾶς βλέπῃς οὕτω;

»Διὸ ἐγὼ δὲν ἐδάκρυσα, οὐδ' ἀπεκρίθην ἐπὶ ὅλην ἐκείνην τὴν ἡμέραν καὶ ἐπὶ ὅλην τὴν ἐπομένην νύκτα μέχρι τῆς στιγμῆς καθ' ἣν καὶ πάλιν ὁ ἥλιος ἀνυψώθη ὑπὲρ τὸν ὀρίζοντα φωτίζων τὸν κόσμον.

»Ὅτε ἀμυδρά τις εἰσέδυσεν ἀκτὶς εἰς τὴν εἰρκτὴν, διέδραμον οἱ ὀφθαλμοὶ μου τὰ τέσσαρα πρόσωπα τῶν τέκνων μου καὶ ἔφριξα ἀνευρῶν ἐν αὐτοῖς τὴν εἰκόνα τοῦ ἐμοῦ.

»Ἐν τῇ ὑπερβαλλούσῃ ὀδύνῃ μου ἐδῆξα τὰς δύο χεῖρας μου, αὐτὰ δέ, νομίσαντα ὅτι ἡ πείνα μὲ ἠνάγκαζε νὰ ζητῶ νὰ φάγω ἐκ τῆς ἰδίας μου σαρκός, ἠγέρθησαν αἴφνης καὶ μοι εἶπον, «Πάτερ θὰ ᾔῃαι πρὸς ἡμᾶς ἡττον φορικῶδες ἐὰν σὺ τραφῇς ἐκ τῶν ἡμετέρων σωματῶν· σὺ μᾶς ἐνέδυσας διὰ τῶν ἀθλίων τούτων σαρκῶν, ὅθεν εἰς σὲ προσήκει, ἐν ἀνάγκῃ, νὰ μᾶς ἀπεκδύσῃς αὐτῶν».

»Ἐπραῦνθην τότε ὅπως μὴ τὰ λυπῶ ἐπὶ μᾶλλον. Ὅλην ἐκείνην τὴν ἡμέραν καὶ ὁλόκληρον τὴν ἐπιοῦσαν ἐμείναμεν πάντες ἄφωνοι ἀπέναντι ἀλλήλων. Ὡ γῆ σκληρά! διατί δὲν διηνεύχθης ὅπως μᾶς καταπῆγῃς;

»Ὅτε ἐπῆλθεν οὕτως ἡ τετάρτη ἡμέρα, ὁ Γάδδος ἦλθε καὶ ἔπεσεν ἐκτάδην παρὰ τοὺς πόδας μου, λέγων μοι, «Πάτερ μου, διατί δὲν σπεύδεις πρὸς βοήθειάν μου!»

Ἀπέθανεν ἐκεῖ, καί, ὅπως σὺ βλέπεις ἐμὲ ἐνταῦθα ἐνώπιόν σου, εἶδον ἐγὼ καταπίπτοντα καὶ θνήσκοντα ἀλληλοδιαδόχως τὰ ἄλλα τρία, ἐν καθ' ἓν, ἀπὸ τῆς πέμπτης πρὸς τὴν ἕκτην ἡμέραν.

Ἐγὼ αὐτός, ἤδη σχεδὸν τυφλὸς ἐκ τῆς πείνης, ἐβάδισα

ἐπιπόνως κλονούμενος ἀπὸ τοῦ μὲν πρὸς τὸ δέ, καὶ ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας ἐφώνουν αὐτά, νεκρά ἤδη κείμενα. Εἶτα, ὅ,τι ἡ ὁδὺν ἔχει κατορθώσῃ, συνετέλεσεν ἡ πείνα.

Poscia più che il dolor potè il digiuno.

»Ταῦτα εἰπὼν, τοὺς δ' ὀφθαλμοὺς διεστραμμένους ἔχων, ἔλαβεν αὐθις τὸ ἄθλιον κρανίον διὰ τῶν ὀδόντων, ὥστε, ἰσχυροὶ ὥσπερ κυνός, συνέτριψαν τὸ ὅστον.»

Ἀποχωρίζοντες τὰς ἐν ἀρχῇ τῆς ἀφηγήσεως ταύτης βδελυράς εἰκόνας, λέγομεν ὅτι ἡ ποίησις, ἥτοι ἡ διὰ τοῦ καλοῦ συγκίνησις, δὲν δύναται νὰ προβῇ περαιτέρω. Ἄλλ' ἴσως τις εἴπῃ· ποῖον τὸ καλὸν ἐνταῦθα;

Τὸ καλὸν ἐν τῇ ὁδύνῃ· τὸ παθητικόν, ἡ θλίψις τῆς καρδίας ἐξ οἴκτου πρὸς τὸ θέαμα τῆς ἀλλοτρίας ὁδύνης, ἡ ὑψηλὴ συμφωνία τοῦ ὁλολυγμοῦ ἄλλου τινὸς καὶ τοῦ μυχίου ὁλολυγμοῦ ἡμῶν αὐτῶν, τὸ ὁδυνηρὸν ἡδυπάθημα, ἀλλ' ὅμως ἡδυπάθημα ἠθικόν, ἐκ τῆς φιλανθρώπου ἡμῶν συμπαθήσεως πρὸς τὸν πόνον ὄντος ἀνθρωπίνου ὡς ἡμεῖς, τὸ τοῦ λατίνου ποιητοῦ *homo sum nihil a me alienum* (οὐδὲν ἀνθρώπινον ἀλλότριον πρὸς ἐμέ ἀνθρώπον ὄντα), ἡ μὴ φίλαυτος ἐκείνη συμπάθεια ἣτις συνίστησιν ἅμα τὴν φύσιν, τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν ἀξίαν τοῦ ἀνθρωπίνου ὄντος, εὐρηγνται πανταχοῦ ἐν τῇ ποιητικῇ ταύτῃ σκηνῇ.

Ὑπάρχουσιν ἐν τῷ δυστήνῳ ἐκείνῳ πατρὶ ἐγκαθειργμένῳ μετὰ τῶν τεσσάρων αὐτοῦ τέκνων ἐν τῷ ζοφερῷ πύργῳ.

Ὑπάρχουσιν ἐν τῇ παιδικῇ ἡλικίᾳ καὶ ἐν τῇ ἀθωότητι τῶν τεσσάρων τούτων τέκνων τιμωρουμένων διὰ τὸ ἔγκλημα τοῦ πατρὸς.

Ὑπάρχουσιν ἐν τῇ ἀφώνῳ ἀγωνίᾳ ἣτις καταλαμβάνει τὸν πατέρα μέχρις ἀπολιθώσεως ἐπὶ τῷ ἀσυνήθει κρότῳ τῶν ζυγῶν τῆς προσγείου θύρας ἣν κατακλείουσι καὶ φράττουσι διὰ παντός.

Ὑπάρχουσιν ἐν τῷ ἐκπλήκτῳ ἐκείνῳ καὶ αἰνιγματώδει βλέμματι τὸ ὁποῖον ὁ πατὴρ προσηλοῖ ἐπὶ τὰ δύσμοιρα τέκνα του ἐπὶ τῷ κρότῳ τούτῳ ὅστις περιλαμβάνει πέντε καταδικὰς εἰς θάνατον βραδύν.

Ὑπάρχουσιν ἐν τῇ καταπλήξει τοῦ νεωτέρου τῶν τέκνων του, ὅπερ, ὄρων τὸ βλέμμα τοῦτο καὶ μὴ ἐννοοῦν ἔτι τὴν σημασίαν του, ἐρωτᾷ τὸν πατέρα αὐτοῦ «*Padre, che hai*». (Τί ἔχεις, πατέρει;).

Ὑπάρχουσιν ἐν τῷ ὑπολάμποντι φωτὶ τῆς ἡμέρας ὅπερ διεισδύει κατὰ πᾶσαν πρῶϊαν διὰ τῆς ὁπῆς εἰς τὴν εἰρκτὴν ὅπως δεῖξῃ εἰς τοὺς καταδικαίους πλησιάζον μὲν ἐπὶ μᾶλλον τὸ φρικτὸν τέλος, ἐπιτεινομένην δὲ τὴν βάσανον, καὶ ὅπως τοὺς ὑπομνήσῃ ὅτι, καθ' ὃν χρόνον αὐτοὶ κεῖνται βεβυθισμένοι ἐν τῷ σκότει, ἥλιος ζωῆς, ἀγαλλιᾶσεως καὶ ἐλευθερίας περιαυγάζει τὸν λοιπὸν κόσμον.

Ἐνυπάρχουσιν εἰς τὸ ἐν ὁλολυγμοῖς ἐνύπνιον ἐκεῖνο τῶν κοιμωμένων παιδίων ὀνειρευομένων τὴν πείναν πρὶν ἢ τὴν αἰσθανθῶσι, καὶ αἰτούντων ἐν ὀνείρῳ τὴν τροφὴν τὴν ὁποίαν ὁ

φόβος μὴ κατασπαράξῃ τὴν καρδίαν τοῦ πατρὸς τῶν ἀποτρέπει αὐτὰ τοῦ νὰ ζητήσωσιν ἐξυπνήσαντα.

Ὑπάρχουσιν ἐν τῷ δευτέρῳ ἐκείνῳ βλέμματι τοῦ ἀθλίου πατρὸς, μετὰ τὴν τρίτην νύκτα, ὅστις ὀρῶδων ἐξετάζει τὴν ὄψιν τῶν τέκνων του, καὶ εἰς τὰς τέσσαρας ταύτας ζώσας εἰκόνας τοῦ πάθους του ἐμβλέπει τὸ ἀπείκασμα τοῦ ἰδίου αὐτοῦ προσώπου.

Ὑπάρχουσιν ἐν τῇ νεκρικῇ σιωπῇ κατὰ τὰς δύο ἡμέρας καὶ τὰς ἐπομένας δύο νύκτας, καθ' ἃς τὰ πέντε θύματα σιωπῶσι φοβούμενα ἕκαστον μὴ ὁ ἦχος τῆς φωνῆς του κατενέγκῃ μίαν ἐπὶ πλεον πληγὴν εἰς τὴν καρδίαν τῶν ἄλλων.

Ὑπάρχουσιν ἐν τῷ νεωτέρῳ καὶ μᾶλλον ἀγαπωμένῳ τῶν παιδίων τὸ ὁποῖον πίπτει καὶ ἀνακλίνεται ὅπως ἐκπνεύσῃ παρὰ τοὺς πόδας τοῦ πατρὸς του, καὶ τὸ ὁποῖον ἐν τῷ παραλήρῳ τῆς ἀγωνίας τῷ ἀποτείνει τὴν λέξιν ἐκείνην τὴν σκληροτέραν μυρίων θανάτων, τὴν θρηνώδη καὶ σπαραξικάρδιον ἐκείνην μέμψιν τοῦ ἐπιθανάτου πρὸς τὸν ἐπιθάνατον «Πάτερ μου, διατί δὲν με βοηθεῖς;»

Ὑπάρχουσιν ἐν τῇ πλάνῃ τῶν παιδίων τὰ ὁποῖα, βλέποντα τὸν πατέρα νὰ δάκνῃ τὰς χεῖράς του ὑπὸ μανιώδους παραφορᾶς, νομίζουσιν ὅτι θέλει νὰ καταφάγῃ τὰς ἰδίας αὐτοῦ σάρκας καὶ τῷ προσφέρουσιν ἐκείνην ἣν ἔδωκεν αὐτοῖς σὺν τῇ ζωῇ.

Ἐνυπάρχουσι τέλος εἰς τὰ τέσσαρα ταῦτα τέκνα προσερχόμενα ἐπαλλήλως ἵνα κατακλινθῶσι καὶ ἀποθάνωσι παρὰ τοὺς πόδας τοῦ πατρὸς, ἐν μετὰ τὸ ἄλλο, *ad uno ad uno*, λέγει ὁ ποιητής, οὕτω δ' ἐπάγοντα τῷ πατρὶ τὸν θάνατον τετρακίς ἐν αὐτοῖς πρὸ τοῦ ἰδίου αὐτοῦ θανάτου.

Τὸ ἠθικὸν καλὸν, τὸ φιλάνθρωπον καλὸν ἱστυται ἐν τῇδε τῇ ἀφηγήσει πρὸς τὴν ἡθοποιὸν φρίκην, καὶ ἰδοὺ ποῦ ἐγκτεται τὸ ὕψος τῆς ποιήσεως.

Θέτε, τῷ ὄντι, ἐκεῖ τέσσαρας κακούργους θνήσκοντας ὑπὸ πείνης ἐν σπασμοῖς καὶ ἀραις μανιώδεσι· θέλετε ἀποστρέψῃ τὰ βλέμματα μετ' ἀνδρίας διότι ἀντὶ Γολγοθᾶ θέλετε ἔχει ἐνώπιον ὑμῶν ἀγχόνην.

Ἀλλὰ τὸ θέαμα πατρὸς φρίττοντος ἐπὶ τῷ ἀπαισίῳ κρότῳ τῆς κλειδός, καὶ μεριμνῶντος οὐχὶ περὶ ἑαυτοῦ, ἀλλὰ περὶ τῶν ἰδίων τέκνων, εἶναι ὠραῖον, εἶναι ὑψηλόν, καὶ συγκινεῖ βαθέως τὴν ψυχὴν.

Εἶναι καλὸν τὸ θέαμα πατρὸς ἐπισκοποῦντος τὴν ἐπαύριον τὰς ὀφείας τῶν τέκνων του ὅπως ἐν αὐταῖς καταμετρήσῃ τὴν πρόσδον τῆς θανατηφόρου πείνης, ἢ σιωπῶντος ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ ἐλέγχου τῆς συνειδήσεως καὶ τῆς ἀπογνώσεως διότι συμπαρέσυρε τὰ ἄθῳα καὶ λατρευόμενα τέκνα του εἰς τὴν ἰδίαν τιμωρίαν.

Εἶναι καλὴ ἡ παράστασις πατρὸς ὀρῶντος αὐτά, ὡς ἡ Νιόβη, συγκροτοῦντα βραδέως παρὰ τοὺς πόδας του τὸ σύμπλεγμα τῆς οἰκογενείας θνησκούσης πρὸ τοῦ πατρὸς.

Δὲν λείπει ἐκεῖ ἡ ἡ μήτηρ ἢ ἡ ἀνάμνησις τῆς ἀπούσης μητρός· ἀλλ' ὁ ποιητής ἡσθάνθη διὰ θαυμασίας ἐμπνεύσεως ὅτι

ἔδει ν' ἀπομακρύνῃ τὴν μητέρα ἀπὸ τοῦ ὁμίλου τούτου, ἄλλως δὲν θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ περάνῃ τις τὴν ἀνάγνωσιν ἢ καρδία θὰ συνετρίβετο ἅμα τῷ πρώτῳ ὁλολυγμῷ τῆς μητρὸς, ἢ καὶ μόνον ἐπὶ τῇ πρώτῃ ἀναμνήσει αὐτῆς. Οὔτε ὁ πατήρ, οὔτε τὰ τέκνα ἀναμνησκουσιν αὐτὴν φόβῳ μὴ διὰ τῆς ἀναμνήσεως ταύτης σπαράξωσιν ἀλλήλων τὰς καρδίας. Ἐξαισία ἀποσιώπησις τῶν πέντε τούτων καρδιῶν!

Τέλος, εἶναι ὥρα ἡ παιδεία ἐν τῇ ἀθωότητι αὐτῶν, ὥρα ἐν τῇ ἀγνοίᾳ τῆς σημασίας τοῦ κρότου τῆς θύρας φραγτομένης κατ' αὐτῶν, περικαλλῇ ἐν τῷ ἐνυπνίῳ των ὅτε ὄνειρεῦνται τὴν τροφήν, ὥρα ἐν τῇ σιωπῇ των ἵνα μὴδὲν μεμφθῶσι τῷ ταλαιπώρῳ αὐτῶν πατρί, ὥρα ἐπίσης ἐν ἣ ῥηγνύουσι κραυγῇ ὅπως τῷ προσενέγκωσι τὸ ἴδιον αὐτῶν σῶμα, ὅπερ τῷ ἀνήκει, πρὸς βορὰν, ὥρα καὶ ἐν τῷ παραλήρῳ αὐτῶν ὅτε, ἀποτεινόμενα ἔτι πρὸς αὐτὸν ὡς πρὸς ἄλλην θείαν Πρόνοιαν, τὸν ἐρωτῶσι περίλυπα διατί τὰ ἐγκαταλείπει οὕτως ἄνευ τινὸς βοθείας ὥστε ν' ἀποθάνωσιν, ὥρα, τέλος, ἐν τῇ ὑστάτῃ ἐκδηλώσει υἱικῆς στοργῆς ἥτις ἔχει αὐτὰ ψυχρὸ-ῤαγοῦντα ἐγγὺς αὐτοῦ καὶ τὰ ὠθεῖ νὰ κατακλινθῶσιν ἐπὶ τῶν ποδῶν του ὅπως ἐκπνεύσωσιν ὑπὸ τὴν σκιάν αὐτοῦ.

Ἐὰν μὴ καθορᾷ τις ἐνταῦθα τὸν ὑπέροχον ποιητὴν, ποῦ ἄρα ἐστὶν οὗτος; Οὔτε ἐν τῷ Ὀμήρῳ, οὔτε ἐν τῷ Οὐίργιλίῳ, οὔτε ἐν τῷ Σεκσπέρῳ εὐρίσκει τις ἐν οὕτως ὀλίγοις φθόγγοις ἤχους τοιούτους. Καὶ ἂν μόνας τὰς δύο ταύτας σκηνὰς εἶχε γράψῃ ὁ Δάντης, τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐπαξίως θ' ἀνεγράφετο παρὰ τοῖς ἐκείνων.

Ἀλλὰ ποίησις τοιαύτη οὐ δεῖται ἐπαίνων, ὡς δέ τις τῶν κριτικῶν εἶπεν, «ὁ Δάντης εἶναι ὡς ὁ ἥλιος· ἀρκεῖ νὰ τὸν δείξῃ τις».

ΠΕΡΙ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ

ΥΠΟ

M. A. BAÏEP

(Συνέχεια καὶ τέλος).

Τοιαύτην παριστᾷ ὁ Σπινόζας τὴν ἀνθρωπίνην ἐλευθερίαν· τοιαύτη ἡ ἐξήγησις παραδοξοτάτη βεβαίως καὶ τὰ μάλα ἐντεχνος δι' ἧς διατείνεται νὰ δώσῃ τὸν λόγον τοῦ αἰσθήματος τοῦ αὐτεξουσίου ἐν αὐτῷ τῷ ὀνόματι τῶν ἀρχῶν τοῦ μᾶλλον ἀπολύτου πεπρωμένου. Ἀλλ' ὅλον τοῦτο τὸ οἰκοδόμημα καταρρεῖ πρὸ ἀπλουστάτης παρατηρήσεως, εἰλημμένης ἐκ τῆς συνειδήσεως κατὰ τὸν Σπινόζαν ἐκ τῆς ἐν ἣ διατελοῦμεν ἀγνοίας περὶ τῶν διαφορῶν αἰτίων, τῶν ῥοπῇ ἐχόντων ἐπὶ τῶν ἀποφάσεων ἡμῶν ἀναφύεται ἡ πλάνη τοῦ αὐτεξουσίου. Ὅσῳ μᾶλλον λοιπὸν ἀγνοοῦμεν τὰς ἐσωτερικὰς διαθέσεις μας, τοσοῦτῳ μᾶλλον ἐνεργοῦμεν ἀλογίστως καὶ τοσοῦτῳ μᾶλλον δεόν νὰ ἐξάπτηται τὸ αἶσθημα τῆς ἐλευθερίας ἡμῶν. Οὔτω δὲ τὸ τέκνον καὶ ὁ μέθυρος, ὅπως πάνυ εὐαρέστως παριστᾷ

ἡμῖν ὁ Σπινόζας, πεποίθασιν ὅτι ἐξαρτᾶται ἐξ αὐτῶν νὰ ἐκτελῶσι πράξεις εἰς ἃς ἀηττήτως ὠθοῦνται ὑπὸ ἀγνώστων αἰτιῶν. Ἢ οὕτως ἔχει τὸ πᾶγμα ὅσῳ μᾶλλον εἰσδύομεν ἐν ἡμῖν αὐτοῖς τοσοῦτῳ μᾶλλον ἀνευρίσκομεν τὸν λόγον τῶν αἰτίων τῆς διαγωγῆς ἡμῶν, τοσοῦτῳ μᾶλλον σπουδαῖαι καὶ ὄριμοι καθίστανται αἱ ἀποφάσεις μας καὶ τοσοῦτῳ μᾶλλον βλέπομεν ἐξαφανιζόμενον κατ' ὀλίγον τὸ φᾶσμα τῆς ἐλευθερίας ἡμῶν. Ὅθεν ἡ πείρα ὁλοσχερῶς κατελέγχει τὸν Σπινόζαν ψευδόμενον, ἀρκεῖ δὲ ἅπαξ μόνον νὰ βεβαιώσωμεν δι' ἀναμφισβητήτων τεκμηρίων πόσον ἰσχυρὸν καὶ ἐναργές ἐστὶ μετὰ σοφᾶν καὶ ἡσυχον ἀπόφασιν τὸ τῆς ἡμετέρας ἐλευθερίας αἶσθημα, ὅπως ἀποκαλύψωμεν τὸ ἐντεχνον καὶ δολερὸν τοῦ συστήματος τούτου.

Ἀφοῦ ἐδηλώθη ἡ ἀνθρωπίνη ἐλευθερία καὶ περιεστάλη εἰς τὴν ἀκριβῆ τῆς ἀξίαν ἢ ῥοπῇ, ἀναμφισβήτητος βεβαίως ἀλλ' οὐδέποτε καταναγκαστικὴ τῶν αἰτίων, ἐξετάσωμεν ἤδη μᾶλλον διηκριβωμένως εἰς τί συνίσταται ἡ ἐλευθερία αὕτη, ἀφηγηθῶμεν ὑπὸ τίνα τύπον παρίσταται ἐν τῇ συνειδήσει ἀπαλλάξωμεν ἐκ τῶν μεταβλητῶν τούτων τύπων τὴν ἀναλλοίωτον αὐτῆς οὐσίαν καὶ ἐκ τῆς ἀνθρωπίνης ἐλευθερίας καθαρὰς ἀνέλθωμεν βαθμηδὸν μέχρι τῆς θείας ἐλευθερίας. Τότε μὲν ταλαντευόμενος μεταξὺ τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ κακοῦ ἐν τέλει ἡττῶμαι καὶ κατὰ τὸν ποιητὴν.

..... Video meliora, proboque
Deteriora sequor.

Τότε θριαμβεύω τῶν κακῶν μου κλίσεων καὶ μετὰ πάλιν μᾶλλον ἢ ἥττον παρατεταμένην, μᾶλλον ἢ ἥττον ἀλγεινὴν, ἀποπληρῶ τὸ καθήκόν μου. Μεταξὺ τῶν δύο τούτων αἰρέσεων κυμαίνεται τὸ ἀνθρώπινον γένος, ὅταν δὲ ψυχὴ τις ἀφίκηται εἰς τὴν ἠθικὴν ἐκείνην κατάστασιν ἐν ἣ τὸ μὲν πταῖσμα ἐστὶν ἡ ἐξαιρέσις, ἡ δὲ ἀρετὴ ὁ κανὼν, τότε φαίνεται ὅτι ἡ ἀνθρωπίνη φύσις προσεκτήσατο ἅπασαν τὴν τελειότητα ἧς ἐστὶν ἐπιδεκτικὴ. Ἀλλ' ὑπεράνω τῆς συνήθους ἀσκήσεως τοῦ καθήκοντος, ὑπεράνω τοῦ ἐπιμόχθου θριάμβου τῆς ἀρετῆς ἐπὶ τοῦ ἐλαττώματος ὑπάρχει τύπος καθαρωτέρας καὶ τελειωτέρας ἐνεργείας ἥτοι ἡ ἐξίς τοῦ πράττειν τὸ ἀγαθὸν εἰς βαθμὸν ὥστε νὰ παύσῃ τὴν πάλιν καὶ νὰ καταστήσῃ ῥαδίαν καὶ εὐχερῇ τὴν θυσίαν αὐτὴν. Οὔτω τὸ ἐλάττωμα, ἡ ἀρετὴ, ἡ ἀγιότης, ἰδοὺ ἐν τρισὶ λέξεσιν ἡ ἱστορία τῆς ἀνθρωπίνης ἠθικότητος. Ἀσχοληθῶμεν ἵνα διακρίνωμεν τὰς τρεῖς ταύτας καταστάσεις ἀπ' ἀλλήλων.

Ἀναντίρρητόν ἐστὶν ὅτι ἐν τισι περιπτώσεσι πάνυ ἐπαναλαμβάνομεναι ὁ ἄνθρωπος βλέπει ἐναργῶς τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ κακὸν καὶ ἐκλέγει ἐν γνώσει καὶ ἐλευθέρως τὸ κακόν, παρῶν τὸ ἀγαθόν. Πολλοὶ τῶν φιλοσόφων δὲν ἠδυνήθησαν νὰ πιστεύσωσιν ὅτι ἡ ἀνθρωπίνη φύσις ἐστὶν ἱκανὴ τοιαύτης παρεκτροπῆς. Ἐσκέφθησαν ὅτι ἐὰν ὁ ἄνθρωπος πράττῃ τὸ κακόν, τὸ πράττει δι' ἐσκοτισμένης διανοίας, τὸ δὲ ἐγκλημα ἐφάνη αὐτοῖς παραφροσύνη καὶ μανία. Ἡ ἀρετὴ κατὰ Πλά-